

Vlaanderen
is materiaalbewust

VISUM

KARAKTERISEREN VAN RECYCLAGETRAJECTEN VAN NIET-
STEENACHTIGE BOUWMATERIALEN EN BEPALEN VAN
OPTIMALISATIEMOGELIJKHEDEN

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

OVAM.VLAANDEREN.BE

VISUM - Karakteriseren van recyclagetrajecten van niet-steenachtige bouwmaterialen en bepalen van optimalisatiemogelijkheden

Een visum verleent een persoon de toelating tot een land en maakt het voor de overheid mogelijk te controleren wie er het land binnenkomt.

Het beleid van de OVAM is er op gericht om de kringlopen van de zogenaamde 'niet-steenachtige' afvalstoffen in de bouwsector verder optimaal te sluiten: 70% van de vrijkomende stromen moeten worden hergebruikt of gerecycleerd tegen 2030. Om dit te bewerkstelligen en extra stappen te kunnen zetten, werd een overzicht gemaakt van de situatie vandaag: welke recyclagemogelijkheden bestaan er vandaag voor welke stromen, hoe kan een afvalstof van een bouw- of sloopwerf daar terecht komen en aan welke voorwaarden (acceptatiecriteria) moet worden voldaan? Welke knelpunten en opportuniteiten zijn er vandaag in het Vlaamse landschap, en welke aanbevelingen zijn er vandaag voor het beleid en de praktijkspelers om stappen vooruit te zetten? Tot slot wordt ook een voorstel gedaan om via communicatie tot meer specifieke inzameling en recyclage van deze niet-steenachtige stromen te komen.

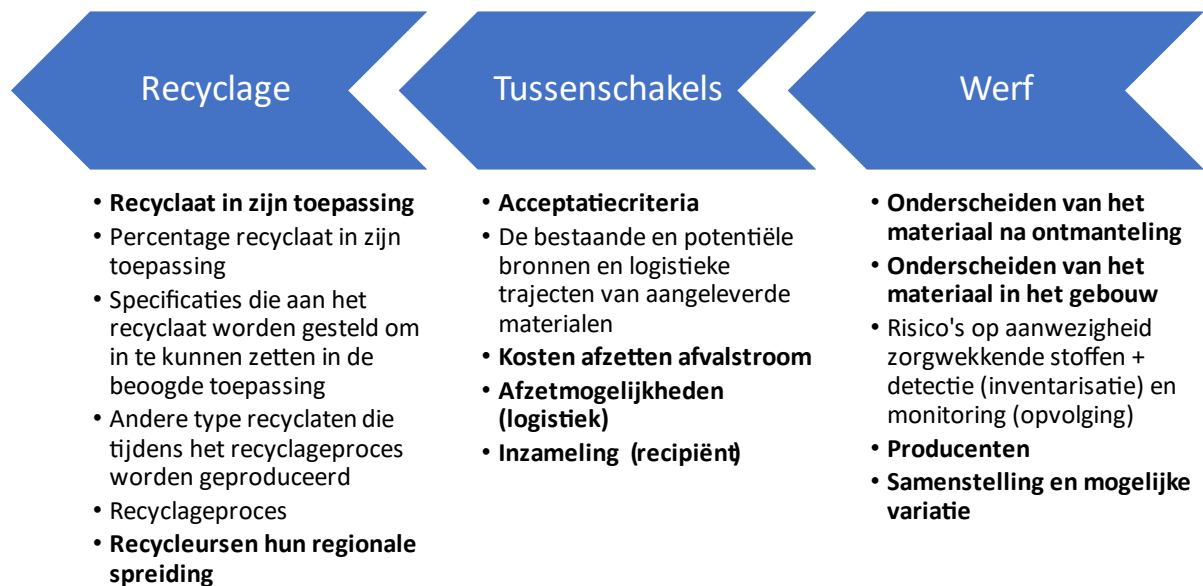
Opzet

Per afvalstroom wordt informatie bij elkaar gebracht die de betrokken actoren in de keten moet helpen deze op zijn bestemming te brengen: herkennen in het gebouw, logistiek, tussenopslag, recyclage, nieuwe toepassing, Buildwise, in samenwerking met Tracimat en VITO, heeft ervoor gekozen om deze gegevens dynamisch te kunnen ontsluiten en aanbieden op meerdere platformen, alsook om ze doorheen de tijd up-to-date te kunnen houden. Een databank-systematiek werd uitgewerkt. Hierbij is gewerkt van 'breed' naar fijn: in eerste instantie werd basisinformatie verzameld voor alle mogelijke afvalstromen, nadien is dieper ingegaan op de relevante informatie voor slopers, verwerkers, ... voor **16 afvalstromen**:

1. Dakbitumen	9. Harde PVC
2. Cellenbeton	10. Soepele vloerbekleding
3. Gips en gipskarton	11. Vezelcement
4. Vlakglas	12. Aluminium
5. Hout	13. PU isolatie
6. Rotswol	14. EPS
7. Glaswol	15. PE/PP
8. EPDM	16. Kalkzandsteen

Voor deze materialen werd volgende informatie gestructureerd ingezameld, via literatuuronderzoek, contacten in de studie en eerdere ervaringen en inzichten:

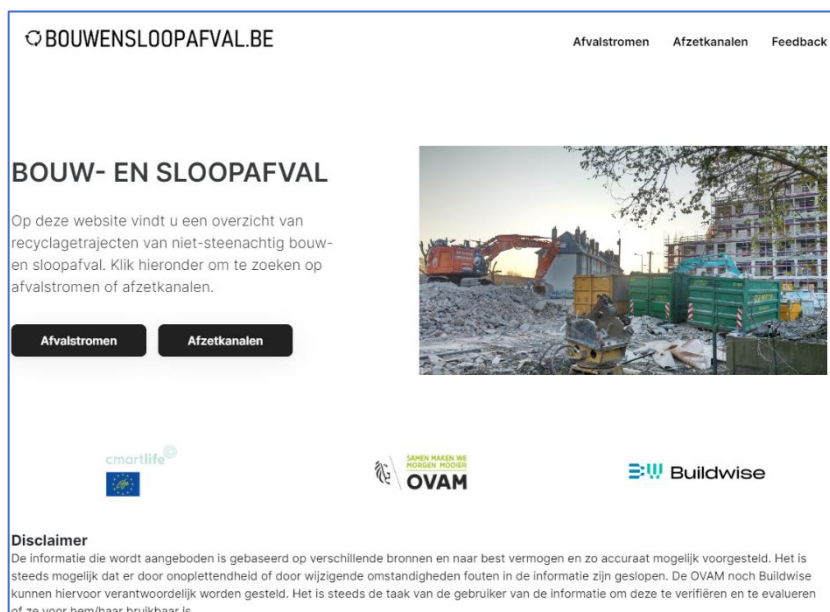

Vervolgens werd voor **7 afvalstromen** een gedetailleerde analyse van knelpunten, aandachtspunten, opportuniteiten en kansen gemaakt, met name 4 kunststofstromen uit de bouw - Harde PVC, PE/PP, PU isolatie & EPS - en 3 materiaalstromen die vanaf 2027 verplicht gescheiden moeten worden aan de bron volgens VLAREMA 9: dakbitumen, glaswol & rotswol.

Resultaat 1 – een toegankelijke databank

De informatie wordt door Buildwise ter beschikking gesteld op www.bouwensloopafval.be. Via deze website kunnen voorschrijvers, aannemers, ontwerpers, verwerkers, ... antwoorden terugvinden op de vraag 'waar kan mijn specifieke afvalstof gerecycleerd worden in een nieuw (bouw)product.', en welke stappen zijn er daarvoor te zetten, alsook welke kwaliteitsvereisten zijn er bij de recycleur om dit mogelijk te maken. Er zijn verschillende aanvliegroutes (per materiaal, per afzetkanaal, per subgroep), en de informatie is telkens op dezelfde manier geordend, waarbij de link gelegd wordt tussen aanwezigheid in het gebouw en afvalstroom, acceptatiecriteria bij het afzetkanaal, logistieke opties om het afval op zijn eindbestemming te krijgen,

....

Resultaat 2 – Van knelpunten naar beleidsaanbevelingen

Individuele stromen

Voor de 7 genoemde afvalstromen werd een gedetailleerde analyse gemaakt, die telkens 4 onderdelen van het traject aansnijdt:

- Sloopfase
- Logistiek
- Recyclage-oplossing
- Nieuwe toepassing

Voor elk van deze vier fasen worden knelpunten opgesteld, en een aantal aanbevelingen en verbeterpunten gegeven.

Uit de analyse van deze zeven stromen, komen een aantal gemeenschappelijke elementen naar voren:

- Het zijn vaak relatief kleine en lichte stromen, die als monostroom te klein zijn om rendabel apart uit te sorteren op de werf, en die ook logistiek een grote kost met zich meebrengen
- Er zijn vaak al recyclageoplossingen, maar deze zijn vandaag nog niet 100% performant: ze vergen nog veel energie of kosten in het proces, ze hebben een beperkte capaciteit, er is onvoldoende toepassing voor het recyclaat, ...
- Een belangrijk aandachtspunt hierbij is dat voor de recyclage van de stromen vaak voldoende zuivere instroom nodig is. Dit is een belangrijk argument voor het scheiden en sorteren aan de bron.
- Er is nog onvoldoende geweten in de bouw- en sloopsector welke mogelijkheden er zijn en waar een sloper specifieke stromen naartoe kan brengen. De klant stuurt in een sloop-bestek vandaag ook niet op doorgedreven sorteren of het specifiek inzamelen van stromen.

Aan al deze aspecten zit zowel een technisch-praktische kant als een economische kant. Vandaag de dag wordt afval en de manier waarop het verwerkt gedreven door de (directe) kostprijs die eraan vasthangt.

Beleidsinstrumenten ter versterking van de huidige recyclagekanalen

Terugblikkend op de beleids- en actieplannen en -programma's van OVAM en op de evoluties in de praktijk kan worden geconcludeerd dat er in de afgelopen 15 jaar heel wat is veranderd en verbeterd op vlak van recyclage van niet-steenachtige afvalstoffen. Het beleid is in deze faciliterend én agendabepalend geweest, bv. op vlak van gipskarton en cellenbeton. De recyclagegraad vandaag is daarnaast een gevolg van een (verwachte) druk op de maatschappij en bedrijven inzake milieu-impact en circulariteit, beschikbaarheid en afhankelijkheid van primaire grondstoffen, ... en een ondernemende *mindset* van bedrijven die anticiperen op, of een oplossing creëren voor bepaalde afvalproblemen.

Om verdere stappen te kunnen zetten, zijn er een aantal concrete pistes mogelijk:

- Sloopfase
 - o Belang van een goede inventarisatie vooraf, en de rol van het SOP om ook de niet-steenachtige materialen goed te identificeren en eventueel een bepaalde richting uit te sturen.
 - o Verplichting om stromen apart te scheiden aan de bron en gescheiden aan te bieden voor inzameling. In die zin zal VLAREMA 9 een belangrijke impuls kunnen zijn voor enkele stromen.

- Duidelijkheid over de kwaliteitsvereisten bij de recycleur kunnen keten- en informatie-afspraken laten doorstromen tot bij de sloper, die daarop kan inspelen, bv. inzake zuiverheid en materiaalherkenning.
- Logistiek en recyclage
 - Wanneer de kost om materiaal apart af te voeren of in te zamelen te hoog is vergeleken met het standaardscenario, zou rechtstreeks ingegrepen kunnen worden door bv. een subsidie of incentives, of door bv. binnen werven van de overheid systematisch te kiezen voor de beste (en iets duurdere) oplossing.
 - Transport weegt door in de kostprijs. Tussenopslag, uitgebreider aanbod van specifieke oplossingen, reverse logistics, ... zijn pistes, maar zijn vandaag nog onvoldoende ontwikkeld.
 - Bijkomend inzetten op onderzoek en ontwikkeling, om in de toekomst meer en betere technische en praktische recyclageoplossingen te hebben (bv. chemische recyclage). De overheid zet dit al op de O&O-agenda, en kan dit in de toekomst nog en gericht doen.
- Toepassing – afzetmarkt vergroten
 - Recyclage kan ook genieten van een ‘pull’-effect, door de vraag naar producten met recyclelaat te vergroten. Regelgeving zoals EU Taxonomie of een M-peil zou een boost kunnen geven.
 - De Vlaamse overheid kan indirect ook een ondersteunende rol spelen bij het verder ontwikkelen van het technische kader (normen, certificatie, besteksvoorschriften) dat meer en betere recyclage toelaat en mogelijk maakt in bouwproducten, door actieve partijen te ondersteunen, én door als grote marktspeler zelf op te treden als eerste gebruiker van deze gerecycleerde producten.

Een systemische blik

Wanneer we uitzoomen uit de problematieken van de zeven bestudeerde stromen, kunnen ook globalere aanbevelingen en insteken worden gegeven om het huidige systeem te verbeteren.

- Leren van andere stromen
 - Voor andere afvalstoffen zoals cellenbeton, gipskarton, plastic verpakkingsafval werden in de afgelopen tien jaar succesvol kanalen opgestart en uitgewerkt. Het kan interessant zijn om de leerlessen uit deze initiatieven beter op te pakken en door te geven aan nieuwe spelers die voor andere stromen tot een oplossing willen komen.
- Platform niet-steenachtige afvalstoffen
 - Het regelmatig bij elkaar brengen van producenten, inzamelaars, verwerkers, ... van niet-steenachtige materialen kan toelaten om meer collectieve oplossingen en systemen te laten ontstaan. Een eerste voorbeeld zien we vandaag in de bitumen-sector.
 - In tweede orde zou een collectieve aanpak vanuit recycleurs ook toelaten om gemeenschappelijk naar bv. de logistieke sector te stappen om te vragen om meer specifieke oplossingen voor kleine en lichte stromen te creëren. Vandaag is voor de aannemer de gemengde container immers een zeer efficiënte oplossing.
- Geld toevoegen aan het systeem
 - Gezien de economische balans de grootste hinderpaal lijkt voor meer specifieke recyclage, is het belangrijk om hierop in te spelen. Dit kan enerzijds door de ‘willingness to pay’ te vergroten aan de vraagzijde: door een positief imago, door in te zetten op het belang van duurzaamheid, maar ook door systemen als GRO, Level(s), EU Taxonomie, ... kan/zal er een bereidheid tot betalen ontstaan bij opdrachtgevers,

- voorschrijvers, klanten, ... om ook de afvalverwerking en de recyclage van materiaalstromen op de best mogelijke manier te doen.
- Vanuit het andere einde van de keten, met name de producenten die recyclee (willen) gebruiken, is ook een zekere bereidheid noodzakelijk. Deze hangt uiteraard samen met de kostprijs van primair materiaal, maar er is een argument om vandaag te anticiperen op regelgeving die eraan komt, en die op milieu-impact van bouwproducten en gebouwen zal sturen.
 - Indien er geen intrinsieke bereidheid tot bijdragen is, kan ook worden ingezet op uitgebreide producentverantwoordelijkheid. Niet eenvoudig om te organiseren in de bouwsector, maar tevens niet onmogelijk, zoals de recente evoluties in Frankrijk aantonen.
 - Andere drijfveren
 - Het apart inzamelen en specifiek recyclen van niet-steenachtige afvalstoffen kan ook makkelijker gemaakt worden, door bv. een goed SOP, het voorschrijven van specifieke recyclagekanalen in een bestek, door voldoende tijd en incentive te geven aan de sloper om zijn werk voor te bereiden en oplossingen te zoeken, en zelfs een andere vraagstelling (met meer aandacht voor duurzaamheid of circulariteit). Het organiseren van het afvalbeheer, of oplossingen voor specifieke stromen, zou ook door derde partijen opgenomen kunnen worden.
 - Verplichtingen en sturing vanuit de overheid.
 - De overheid kan in dit verhaal (sterk) sturend optreden, en een kader scheppen. Volgende pistes zijn het onderzoeken waard: het definiëren van voorkeursscenario's en verboden op ongewenste afvoerscenario's, inzetten op verplichtingen rond *recycled content*, hoewel dit hoofdzakelijk federale materie is, sturen op milieu-impact van gebouwen.
 - Efficiëntie
 - Tot slot kan de sector en de keten zelf ook beter georganiseerd worden, en winsten boeken via bv. digitalisering, zowel in de voorbereiding van de sloopwerken als bij de (administratieve) verwerking ervan.
 - Ook het gezamenlijk of collectief organiseren van de retourstroom van kleine afvalstoffen bevat nog een aantal onontgonnen pistes, zoals containerparken of hubs voor professionals, andere manieren van inzamelen zoals melkrondes of reverse logistics en multimodale oplossingen.

Communicatie

Onbekend maakt onbemind. In een sector die draait op gewoontes, langlopende afspraken, ... dringen nieuwe oplossingen en insteken niet altijd snel door. Daarenboven is 'afval' en sloop vaak niet de eerste of grootste zorg van een opdrachtgever, architect, aannemer, ... en zijn deze zich niet altijd bewust van de (positieve) rol die ze hierin kunnen spelen. De studie sluit dan ook af met een aantal suggesties om meer en betere communicatie op te starten rond de recyclage van specifieke niet-steenachtige afvalstromen:

- Een globale imago-campagne rond bouw- en sloopafval, gericht op het brede publiek: ophangen van een positief beeld, en de oproep dat we onze toppositie in de wereld nog verder kunnen versterken.
- Een centrale plaats voor alle kennis rond bouw- en sloopafval, recyclage, selectief slopen en hergebruik waar alle partijen terecht kunnen en wat toelaat een gelijk kennisniveau te hebben.
- Informatie op maat van de gebruiker aanbieden, door bv. de info over recyclage van dakbitumen gericht over te maken aan de dakdichters via de kanalen die zij gebruiken (bv. de materiaalleverancier of producent), maar ook campagnes gericht op slopers, of gelinkt aan specifieke materiaalstromen zoals PVC en minerale isolatie.